

Anna Mikola

Kohtaamisia mikäinmaassa - Rauman merimuseo telakkatyötä tallentamassa

Mikäin on esine, jonka käyttötarkoitus ei selviä ensi katsomalla. Tunnistamaton esine on mikäin, kunnes katsoja tunnistaa sen käyttötarkoituksen, jolloin mikäitimestä tulee käyttöesine, hyödyke – tai turhake.

Syyskuussa 2013 STX Finland ilmoitti lopettavansa Rauman telakan. Merenkulkukaupungille, missä on rakennettu laivoja vähintään 500 vuoden ajan, uutinen oli suuri isku. Kesäkuuhun 2014 mennessä työt loppuivat noin 600 laivanrakentajalta. Telakka-alue, rakennukset ja suuri osa työvälineistä siirtyi Rauman kaupungin omistaman Seaside Industry Park -teollisuuspuiston haltuun.

Välittömästi lakkauttamispäätöksen julkistamisen jälkeen Rauman merimuseo ryhtyi toimiin laivanrakennuksen historian ja nykytilanteen tallentamiseksi. Nopeasti museo avasi telakkaa käsittelevän pienoisnäyttelyn sekä ryhtyi hankkimaan resursseja laivanrakentajien perinteen tallentamiseksi. Museo oli muun muassa tukemassa Rauman laivanrakennuksen perinneyhdistyksen toiminnan uudelleenkäynnistämistä. Lopettamisen yhteydessä telakalle perustettiin museon varasto, jonne museon ja telakan työntekijöiden yhteistyönä koottiin telakalta tallennettavaa aineistoa. Kaikki varastoon kerätyt esineet, kuvat ja arkistomateriaali lahjoitettiin merimuseolle, jolla on nyt aiemmat kokoelmat mukaan lukien mittava raumalaisen laivanrakennuksen kokoelma.

Raumalaisten laivanrakentajien perinne

Rauman merimuseossa tehtiin päätös, että tallennettaessa telakan historiaa ja esineistöä keskeisessä osassa tulisivat olemaan työntekijät ja heidän kokemuksensa. Kahdesta raumalaisista telakasta, Hollming Oy:n ja Rauma-Repola Oy:n laivanrakennuksesta, on julkaistu kattavat historiikit ja yrityshistoria on myöhemminkin saavutettavissa esimerkiksi arkistolähteiden kautta. Muistitietoa sekä (pien)esineitä sen sijaan olisi nyt otollinen ajankohta tallentaa. Rakennusten ja koneiden tiedettiin jäävän mahdollisesti käyttöön. Museovirasto myönsi rahoituksen projektille, jota ryhdyttiin kutsumaan ”Raumalaisten laivanrakentajien perinteen tallennusprojektiksi”.

Pop up -näyttely raumalaisesta laivanrakennuksesta entisessä telakan hallissa 13.9.2014. (Kuva: RMM / Anna Mikola)

Museossa oltiin alusta alkaen sitä miltä, että raumalaisten laivanrakentajien yhteisössä on perinnettä, joka on tallentamisen arvoista. Aihetta pyrittiin myös käsittelemään mahdollisimman laajasti: projektinimen raumalainen ei tarkoita telakalla työskennelleen syntyperää, sillä telakalle tultiin töihin laajalti Rauman seudulta, vaan tarkoitus on erottaa Rauman telakat muista suomalaisista telakoista. Laivanrakentajiksi katsotaan samoin kaikki telakalla työskennelleet, työntekijät ja toimihenkilöt työtehtävästä ja työnantajasta riippumatta. Tämän päivän kokoonpanotelakka-ajatuksen mukaan kun telakalla työskentelee runsaasti myös yhteistyöyritysten työntekijöitä. Perinteen katsotaan olevan ajallisesti jatkuvaa ja yhteisön jakamaa, jotain mitä useat laivanrakentajat kokevat omakseen.

Laivanrakentamisen erityisyys

Suomalainen viettää työpaikallaan ja työyhteisössään useimmiten hyvin suuren osan elämästään. Telakka on paikkana fyysisestikin rajattu aidoilla, eikä ulkopuolisilla ole alueelle pääsyä ilman lupaa. Raumalla STX:n päättymiseen johtanut telakkatyön viimeisin vaihe alkoi sotakorvaustuotannosta 1940-luvulla ja laivanrakennuksen parissa työskenneltiin jopa kolmannessa polvessa. Yhteisössä oli omat tapansa ja perinteensä. Rakentamisen vaiheet ja niihin liittyvät juhlallisuudet, kuten laivojen vesillelaskut ja luovutukset, seurasivat toisiaan usein hyvin samanlaisina.

Laivanrakentaminen eroaa monesta muusta teollisuuden alasta siinä, että valmiit tuotteet ovat hyvin suurikokoisia, pitkäikäisiä sekä helposti erotettavissa toisistaan. Suomen sekä rahallisesti että fyysisesti suurimmat yksittäiset vientituotteet ovat olleet Oasis of the Seas ja Allure of the Seas -alukset, jotka luovutettiin Turun telakalta vuosina 2009 ja 2010. Kummankin arvo oli noin 900 miljoonaa euroa. 1970-luvulta alkaen suomalaiset telakat ovat valmistaneet yhä yksilöllisempiä aluksia, sisäalukset samassa sarjassa ovat usein erilaisia ja helposti erotettavissa toisistaan. Laivojen käyttöikä on pitkä, alus voi olla liikenteessä useinkin 30–40 vuotta. Tätä paljon vanhempiakin aluksia on maailmalla runsaasti käytössä. Tähän liittyy yksi laivanrakentajien tapa – monet seuraavat vielä vuosienkin jälkeen niiden alusten vaiheita, joita ovat olleet rakentamassa.

Millä on merkitystä ja kuka päättää?

Rauman merimuseo ja Rauman laivanrakennuksen perinneyhdistys ry aloittivat siis edelleen käynnissä olevan kulttuuriperintöprosessin, jossa raumalaisten laivanrakentajien jättämistä jäljistä valitaan tärkeänä ja säilyttämisen arvoisena pidetty osa. Kulttuuriperintökeskustelussa pohditaan, että kuka päättää, mikä on kulttuuriperintöä ja mitä jätetään sen ulkopuolelle. Museoissa keskustellaan museoammattilaisten vallasta ja vallankäytöstä. Rauman telakan historiaa tallentaessa oli selvää, että yhteistyötä museon ja laivanrakennuksen ammattilaisten välillä on oltava muun muassa esineitä kokoelmiin valittaessa.

Nykyaikaisella telakalla on paljon pitkälle erikoistuneita työtehtäviä, joiden työtä ja työvälineitä eivät asiaan erikoistuneetkaan museoammattilaiset tunne. Jos tallennettavien esineiden valinta olisi jätetty ainoastaan museon tehtäväksi, olisi mikätiminä voitu sulkea pois yhteisön itsensä merkityksellisinä pitämiä esineitä. Vain siksi, ettei niitä olisi tunnistettu. Yhteistyö on tärkeää myös esineiden kontekstittiedon tallentamisessa. Esineitä pelastettiin telakan lakkauttamisen yhteydessä varastoon nopealla vauhdilla ja tietojen kirjaaminen jäi seuraavaksi työvaiheeksi. Kokoelmatyötä tehtäessä on tietoja kerätty ja tullaan keräämään yhä lisää laivanrakentajilta itseltään.

Tämäkin voisi olla mikätin: reikänauhan korjauslaite tietokoneen ohjelmointiin. (Kuva: RMM / Mikko Aho)

Esineitä sekä koottiin telakka-alueelta että otettiin vastaan lahjoituksena yksityishenkilöiltä. Tärkeimpinä kriteereinä olivat kontekstitiedot ja merkityksellisyys, eli mitkä esineet työntekijät itse kokivat tärkeiksi säilyttää. Toki seurantaa on vielä edessä, sillä keruun yhteydessä varastoon päätyi esimerkiksi useampia kirjoituskoneita. Toimistotyöstä telakalla riittää kertomaan jatkossa varmasti pienempikin määrä.

Joukkovoimaa raumalaisittain

Yhtenä työmuotona tallennusprojektissa olivat erilaiset avoimet yleisötilaisuudet, joiden avulla pyrittiin antamaan telakalla työskennelleille mahdollisuus jakaa kokemuksiaan ja osallistua aineiston keruuseen sekä laivanrakentajien työtä käsittelevän näyttelyn suunnitteluun. Keskeistä projektissa olikin yleisöosallisuus, jota minä pidän mahdollisuutena kasvattaa yhteisön sidettä museoon ja lisätä kokemusta siitä, että museo kuuluu juuri heille. Sen sijaan, että he tulisivat osallistumaan museoammattilaisen ajattelemalla tavalla, voivat he vaikuttaa siihen, mitä heidän yhteisöstään tallennetaan ja miten se esitetään – olla osallistujien sijaan osallisia.

Raumalaiset laivanrakentajat lähtivät tapahtumiin innokkaasti. Yleisötyön osuus projektista aloitettiin osallistumalla telakka-alueen avoimien ovien tilaisuuteen, jonne tehtiin Rauman laivanrakennuksen perinneyhdistyksen kanssa pop up -näyttely. Näyttely vietiin sinne, missä laivoja on rakennettu. Tilaisuuksista ensimmäisiä olivat myös laivanrakennusteemaiset pubivisat, jolloin museon työntekijät lähtivät järjestämään ohjelmaa museon arjesta poikkeavaan ympäristöön. Pubivisoilla saatiin positiivista näkyvyyttä hankkeelle ja luotiin verkostoja projektin jatkolle.

Näyttelysuunnittelun tueksi merimuseolla järjestettiin viisi teemailtaa, joiden aiheet olivat samoja kuin tulevan näyttelyn pääteemat. Illan aluksi oli lyhyt alustus aiheesta, esim. valokuvia ja videoita, jonka jälkeen aiheesta keskusteltiin osallistujien kanssa. Muisteltavaa ja uutta tietoa kertyi aina paljon. Teemaillat nauhoitettiin osallistujien luvalla. Suosituin toimintamuoto yleisömääriltään oli valokuvien tunnistus. Vanhoja kuvia tunnistamassa oli museolla parhaimmillaan yli 60 osallistujaa yhdellä kertaa. Valokuvien tiedot täydentyivät ja monet toivat mukanaan omia kuviaan. Kaikkiaan museon kuvakokoelma on hankkeen aikana täydentynyt yli 5000 valokuvalla, mistä suuri osa on yksityishenkilöiden lahjoituksia.

Laivanrakentajat ovat osoittaneet, miten tärkeää heille on osallistua oman työnsä ja kokemuksensa tallentamiseen. Ilman heitä Rauman merimuseolla ei olisi niin laajaa kokoelmaa ja näkemystä telakkatyöhön kuin nyt. Mahdollistajan rooli on ollut antoisa.

Kirjoittaja on projektipäällikkö Raumalaisten laivanrakentajien perinteen tallennusprojektissa. Rakennettu Raumalla – Made in Rauma -näyttely on avoinna Rauman merimuseossa 20.3.2015 alkaen.

Lähteet:

Lillbroända-Annala, Sanna 2014. Kulttuuriperintö prosessina ja arvottamisen välineenä. Teoksessa: *Muuttuva kulttuuriperintö – Det föränderliga kulturarvet*. Tytti Steel, Arja Turunen, Sanna Lillbroända-Annala & Maija Santikko (toim.) Ethnos-toimite 16, Ethnos ry.

Tuomi-Nikula, Outi – Haanpää, Riina – Kivilaakso, Aura 2013. Kulttuuriperintökysymysten jäljillä. Teoksessa: *Mitä on kulttuuriperintö?* Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää ja Aura Kivilaakso (toim.) Tietolipas 243, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Vartiainen, Juha 2008. *Mikätiin. Outoja tavaroita, kummia esineitä*. Readme.fi